

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 21 maja 2024 r.

Pozycja 120

POSTANOWIENIE

z dnia 20 maja 2020 r.

Sygn. akt Ts 163/19

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Andrzej Zielonacki,

po wstępnym rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 maja 2020 r., skargi konstytucyjnej S.S. o zbadanie zgodności:

- 1) art. 398²² w związku z art. 48 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 155, ze zm.), w brzmieniu obowiązującym 11 marca 2018 r.:
 - a) w zakresie, w jakim „odnośnie [do] sprawy już zawisłej przed sądem pierwszej instancji, nie wyłącza z urzędu od rozpoznania skargi na postanowienie referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych, sędziego prowadzącego daną sprawę”, z art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
 - b) w zakresie, w jakim „nie przewiduje ostatecznego terminu procesowego do którego skarga na orzeczenie referendarza sądowego winna być rozpoznana”, z art. 77 ust. 2 w związku z art. 78 Konstytucji,
- 2) art. 380 ustawy – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim „nie przewiduje możliwości rozpoznania przez sąd drugiej instancji tych postanowień sądu pierwszej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a w których sąd ten procedował jako sąd odwoławczy, rozpoznając skargę na orzeczenie referendarza sądowego”, z art. 176 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej, wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 31 października 2019 r. (data nadania), działająca we własnym imieniu radca prawny S.S. (dalej: skarżąca) wystąpiła z żądaniem, przytoczonym w komparycji niniejszego postanowienia, na tle następującego stanu faktycznego:

W sprawie z wniosku skarżącej o wyznaczenie zarządcy rzeczą wspólną, toczącej się przed Sądem Rejonowym w G. pod sygn. akt [...], referendarz sądowy postanowieniem z 26 września 2018 r. ustalił i przyznał biegłemu sądowemu z zakresu wyceny nieruchomości wynagrodzenie w kwocie 2987,06 zł za sporządzenie opinii.

Na orzeczenie referendarza skarżąca wniosła skargę.

Postanowieniem z 1 lutego 2019 r. Sąd Rejonowy w G. (sygn. akt [...]) ustanowił zarządcę sądowego nieruchomości wspólnej, opisanej w tym orzeczeniu.

Sąd ten postanowieniem z 14 lutego 2019 r. (sygn. akt [...]) utrzymał w mocy postanowienie referendarza sądowego z 26 września 2018 r., zaś – wobec niepodpisania sentencji wskazanego rozstrzygnięcia – 8 kwietnia 2019 r. ponownie wydał postanowienie o utrzymaniu w mocy orzeczenia referendarza.

Na postanowienie z 1 lutego 2019 r. skarżąca wniosła apelację, w której zarzuciła naruszenie: art. 227 w związku z art. 232 w związku z art. 328 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 155, ze zm.; dalej: k.p.c.), art. 278 w związku z art. 232 zdanie drugie w związku z art. 233 k.p.c., art. 233 k.p.c., art. 398²³ k.p.c., a także art. 316 w związku z art. 520 k.p.c. w związku z art. 83 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 300, ze zm.).

Postanowieniem z 12 lipca 2019 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy w G. oddalił apelację skarżącej.

2. Zdaniem skarżącej norma wywodzona z art. 398²² w związku z art. 48 k.p.c.:

– narusza konstytucyjne prawo do sądu w zakresie, w jakim „odnośnie [do] sprawy już zawisłej przed sądem pierwszej instancji, nie wyłącza z urzędu od rozpoznania skargi na postanowienie referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych, sędziego prowadzącego daną sprawę”;

– narusza konstytucyjny standard odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej w zakresie, w jakim „nie przewiduje ostatecznego terminu procesowego do którego skarga na orzeczenie referendarza sądowego winna być rozpoznana”.

Z kolei art. 380 k.p.c. jest sprzeczny z konstytucyjną zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego, gdyż „nie przewiduje możliwości rozpoznania przez sąd drugiej instancji tych postanowień sądu pierwszej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a w których sąd ten procedował jako sąd odwoławczy, rozpoznając skargę na orzeczenie referendarza sądowego”.

3. Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 5 lutego 2020 r. skarżąca została wezwana do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez:

1) wyjaśnienie, czy skarżąca omyłkowo wskazała w punkcie 1 *petitum* oraz na s. 2 uzasadnienia skargi konstytucyjnej art. 398¹² zamiast art. 398²² k.p.c., jako przedmiot zaskarżenia;

2) w razie pozytywnej odpowiedzi na powyższe pytanie:

a) wskazanie, które brzmienie art. 398²² oraz art. 48 k.p.c. zostało uczynione przedmiotem skargi konstytucyjnej,

b) uzasadnienie zarzutu niezgodności art. 398²² w związku z art. 48 k.p.c. z art. 77 ust. 2 w związku z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

3) uzasadnienie zarzutu niezgodności art. 380 k.p.c. z art. 176 Konstytucji.

4. W piśmie procesowym, wniesionym do Trybunału 17 lutego 2020 r. (data nadania), skarżąca wyjaśniła, że art. 398¹² k.p.c. został wskazany omyłkowo, przedmiotem skargi jest art. 398²² w związku z art. 48 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym 11 marca 2018 r., a także przedstawiła uzasadnienie zarzutów niekonstytucyjności zaskarżonych przepisów.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p. TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymogom.

2. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego analizowanej skardze konstytucyjnej nie można nadać dalszego biegu.

3. Stosownie do art. 79 ust. 1 Konstytucji, każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone może wnieść skargę do TK, kierując ją przeciwko aktowi prawnemu, na podstawie którego sąd orzekł ostatecznie o jego wolnościach, prawach albo obowiązkach konstytucyjnych. Skargę wnosi się „na zasadach określonych w ustawie”, przy czym chodzi o ustawę, która określa „[o]rganizację Trybunału Konstytucyjnego oraz tryb postępowania przed Trybunałem” (art. 197 Konstytucji), a zatem – u.o.t.p.TK. Wynikające z art. 79 ust. 1 Konstytucji uprawnienie do złożenia skargi konstytucyjnej może być realizowane jedynie w zakresie przewidzianym w u.o.t.p.TK i po spełnieniu określonych w niej wymagań formalnych. W niniejszej sprawie wątpliwości dotyczą jednak zasadniczych wymagań stawianych skardze wprost w Konstytucji, a jedynie rozwiniętych w przepisach u.o.t.p. TK (por. postanowienie pełnego składu TK z 10 marca 2015 r., sygn. SK 65/13, OTK ZU nr 3/A/2015, poz. 35).

Jedną z przesłanek kwestionowania przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego jest wymaganie, by sąd na jego podstawie wydał orzeczenie. Formalnym potwierdzeniem tego wymagania, wynikającego wprost z Konstytucji, jest treść art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK. Przepis ten stanowi, że w skardze powinno się znaleźć „określenie kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją”. Z kolei art. 53 ust. 2 pkt 1 u.o.t.p.TK stanowi, że „[d]o skargi dołącza się (...) wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie przepisu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1”. Dołączone do skargi rozstrzygnięcie, wydane na podstawie kwestionowanego przepisu, ma umożliwić Trybunałowi ustalenie, czy skarżący prawidłowo wskazał kwestionowany przepis oraz czy uczynił to w terminie.

Uzasadnienie wyżej wymienionej przesłanki dopuszczalności skargi konstytucyjnej Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie przedstawiał w swym orzecznictwie. Jest ona ściśle związana z modelem skargi przyjętym przez polskiego ustrojodawcę. Jej specyfika w systemie prawa polskiego wiąże się z określeniem w Konstytucji przedmiotu ochrony, którym są wolności, prawa i obowiązki. W konsekwencji, cechą istotną ochrony „jest powiązanie interesu prywatnego (ochrona przed naruszeniem tych wolności, praw i obowiązków) z interesem publicznym (konstytucyjna integralność i spójność systemu prawa). Specyficzne są także zasady (subsydiarność...) i tryb” (Z. Czeszejko-Sochacki, *Sądownictwo konstytucyjne w Polsce na tle porównawczym*, Warszawa 2003, s. 244). Skarga spełnia dwie – nierozzerwalnie związane ze sobą – funkcje: ochrony naruszonych konstytucyjnych wolności lub praw jednostki oraz środka prawnego zmierzającego do eliminacji niekonstytucyjnego przepisu z porządku prawnego. Rozerwanie więzi obu wymienionych funkcji prowadziłoby do pozbawienia skargi cech stanowiących o jej istocie (por. postanowienia TK z 28 listopada 2001 r., sygn. SK 12/00, OTK ZU nr 8/2001, poz. 267 oraz 29 listopada 2010 r., sygn. SK 39/08, OTK ZU nr 9/A/2010, poz. 121, a także postanowienie pełnego składu TK z 10 marca 2015 r., sygn. SK 65/13). Naruszenie wolności i praw, o których mowa w art. 79

ust. 1 Konstytucji, powinno mieć charakter osobisty oraz bezpośredni. W odróżnieniu od skargi powszechnej (*actio popularis*) koncentrującej się na obronie interesu publicznego, w systemie prawa polskiego inicjujący skargę konstytucyjną działa zawsze w obronie własnego prawa (por. postanowienia pełnego składu TK z 13 czerwca 2011 r., sygn. SK 26/09, OTK ZU nr 5/A/2011, poz. 46 oraz 10 marca 2015 r., sygn. SK 65/13, a także postanowienie TK z 6 grudnia 2018 r., sygn. Ts 224/17, OTK ZU B/2019, poz. 67). Skutek powszechny orzeczenia w sprawie konkretnego skarżącego – przy spełnieniu wszystkich wymogów formalnych – wynika z art. 190 ust. 1 Konstytucji, który stanowi, że „[o]rzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą (...)”.

W ocenie Trybunału, w badanej sprawie opisana wyżej przesłanka dopuszczalności skargi konstytucyjnej nie została spełniona.

Wypełniając wynikający z art. 53 ust. 2 pkt 1 u.o.t.p.TK obowiązek procesowy załączenia do skargi rozstrzygnięcia wydanego na podstawie zakwestionowanego aktu normatywnego, skarżąca przedstawiła postanowienie Sądu Rejonowego w G. z 8 kwietnia 2019 r. (sygn. akt [...]) o utrzymaniu w mocy postanowienia referendarza sądowego w przedmiocie wynagrodzenia biegłego, zaś wynikający z art. 53 ust. 2 pkt 2 u.o.t.p.TK obowiązek załączenia rozstrzygnięcia przesądzającego o wyczerpaniu drogi prawnej – postanowienie Sądu Okręgowego w G. z 12 lipca 2019 r. (sygn. akt [...]) o oddaleniu apelacji na postanowienie o ustanowieniu zarządcy sądowego nieruchomości wspólnej.

Pierwsze z tych orzeczeń, wydane na podstawie art. 398²³ § 1 i 2 w związku z art. 397 § 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 155, ze zm.; dalej: k.p.c.), dotyczyło wyłącznie prawidłowego zastosowania przez referendarza sądowego art. 288 k.p.c., art. 89 ust. 1-3 i art. 90 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 300, ze zm.; dalej: u.k.s.s.c.) oraz § 2 i 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym (Dz. U. poz. 518, ze zm.) przy ustalaniu wynagrodzenia dla biegłego. Z kolei drugie – wydane na podstawie art. 385 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. – dotyczyło prawidłowości rozstrzygnięcia w przedmiocie ustanowienia zarządu sądowego i to w granicach zakreślonych przez samą skarżącą, tj. przez pryzmat: art. 227 w związku z art. 232 w związku z art. 328 § 2 k.p.c., art. 278 w związku z art. 232 zdanie drugie w związku z art. 233 k.p.c., art. 233 k.p.c., art. 398²³ k.p.c., a także art. 316 w związku z art. 520 k.p.c. w związku z art. 83 ust. 2 u.k.s.s.c. Natomiast analizowana skarga konstytucyjna została skierowana przeciwko art. 398²² w związku z art. 48 k.p.c. (skutki wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego, przesłanki wyłączenia sędziego z mocy ustawy) oraz art. 380 k.p.c. (rozpoznawanie, na wniosek strony, przez sąd drugiej instancji postanowień wypadkowych, które nie podlegały osobnemu zaskarżeniu). Przepisy te nie tylko nie stanowiły podstawy prawnej ani postanowienia Sądu Rejonowego w G., ani postanowienia Sądu Okręgowego w G., ale w ogóle nie były przez te sądy stosowane. „Przedmiotem skargi konstytucyjnej mogą być – co do zasady – tylko takie przepisy, które stanowią normatywną podstawę wydanego w sprawie skarżącego ostatecznego orzeczenia sądu lub organu administracji publicznej, oraz których treść normatywna stanowi przyczynę naruszenia określonych w Konstytucji wolności lub praw przysługujących skarżącemu” (postanowienie TK z 14 stycznia 2014 r., sygn. SK 54/12, OTK ZU nr 1/A/2014, poz. 7). Kwestionowane przez skarżącą przepisy nie występują w sentencji postanowienia Sądu Rejonowego w G. z 8 kwietnia 2019 r. ani w jego uzasadnieniu. Z kolei art. 398²² oraz art. 380 k.p.c. zostają wprawdzie wymienione w uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego w G. z 12 lipca 2019 r., jednakże wyłącznie w kontekście zarzutu apelacyjnego dotyczącego naruszenia przez Sąd Rejonowy w G., w postanowieniu z 1 lutego 2019 r., art. 316 w związku z art. 520 k.p.c. w związku z art. 83

ust. 2 u.k.s.s.c. (*verba actoris*: „poprzez obciążenie wnioskodawczyni kosztami opinii sporządzonej przez biegłego, podczas gdy w chwili wydawania postanowienia co do *meritum* sprawy koszty te jeszcze nie powstały, bowiem wciąż nierozstrzygnięta pozostawała skarga na orzeczenie referendarza w przedmiocie wynagrodzenia należnego biegłemu i jednocześnie sąd nie orzekł o wydatkach poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa”). Na żadnym etapie rozstrzygania nie stanowiły one – w kontekście sformułowanych w analizowanej skardze zarzutów – bezpośredniej lub choćby pośredniej podstawy decydowania przez Sąd Rejonowy w G. lub Sąd Okręgowy w G. o sytuacji procesowej skarżącej w zakresie, w jakim:

- w sprawie już zawisłej przed sądem pierwszej instancji, nie wyłącza się z urzędu od rozpoznania skargi na postanowienie referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych sędziego prowadzącego daną sprawę;

- nie przewiduje się ostatecznego terminu procesowego do którego skarga na orzeczenie referendarza sądowego powinna być rozpoznana;

- nie przewiduje się możliwości rozpoznania przez sąd drugiej instancji tych postanowień sądu pierwszej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a w których sąd ten procedował jako sąd odwoławczy, rozpoznając skargę na orzeczenie referendarza sądowego.

W konsekwencji Trybunał stwierdza, że w badanej sprawie występuje brak tożsamości podstawy prawnej orzeczenia wydanego w sprawie skarżącej i przedmiotu zaskarżenia. Co więcej, w uzasadnieniu skargi konstytucyjnej oraz uzupełniającego ją pisma procesowego nie wskazano argumentów, które uzasadniałyby nietrafne zidentyfikowanie podstawy prawnej rozstrzygnięcia, czy też raczej – przesunięcie przedmiotu zaskarżenia i uczynienie nim przepisów, które – zwłaszcza w kontekście sformułowanych w skardze zarzutów – nie były stosowane w sprawie skarżącej. Ponadto – uwzględniając stanowisko Trybunału wyrażone w postanowieniu pełnego składu z 10 marca 2015 r., sygn. SK 65/13 – należy zauważyć, że skarżąca nie dysponuje żadnym orzeczeniem władzy publicznej wydanym na podstawie kwestionowanych w analizowanej skardze przepisów, którym to zarzuca niezgodność z Konstytucją i z którymi wiąże naruszenie jej konstytucyjnych praw.

Trybunał zauważa, że w sprawie skarżącej uzyskanie orzeczeń wydanych na podstawie kwestionowanych przez nią przepisów byłoby możliwe tylko w razie złożenia odpowiednio:

- zażalenia na postanowienie Sądu Rejonowego w G. z 8 kwietnia 2019 r. (w kontekście zarzutu naruszenia art. 45 Konstytucji przez art. 398²² w związku z art. 48 k.p.c.);

- skargi na przewlekłość postępowania w przedmiocie skargi na postanowienie referendarza sądowego, a po wydaniu orzeczenia „głównego” w sprawie przez sąd przed rozpatrzeniem takiej skargi, tj. w tym przypadku postanowienia Sądu Rejonowego w G. z 1 lutego 2019 r. – stosownego rekursu apelacyjnego (w kontekście zarzutu naruszenia art. 77 ust. 2 w związku z art. 78 Konstytucji przez art. 398²² w związku z art. 48 k.p.c.);

- stosownego rekursu apelacyjnego od postanowienia Sądu Rejonowego w G. z 1 lutego 2019 r. (w kontekście zarzutu naruszenia art. 176 ust. 1 Konstytucji przez art. 380 k.p.c.).

Reasumując, ustalenie przez Trybunał Konstytucyjny, że zachodzi tożsamość podstawy (wyrażonej w jednostce redakcyjnej aktu normatywnego) rozstrzygnięcia w sprawie skarżącego i przedmiotu skargi jest koniecznym warunkiem, którego spełnienie otwiera drogę do merytorycznego rozpoznania skargi konstytucyjnej. W przeciwnym razie, żądanie kontroli konstytucyjnej jest oderwane od rozstrzygnięcia kształtującego prawa i obowiązki skarżącego jako konkretnej, zindywidualizowanej osoby. Merytoryczne rozpatrzenie skargi na przepis, który nie był (choćby pośrednio) podstawą rozstrzygnięcia w sprawie skarżącego, oznaczałoby zatem odejście od przyjętego w prawie polskim modelu skargi konstytucyjnej (por. postanowienie pełnego składu TK z 10 marca 2015 r., sygn. SK 65/13).

W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że skarżąca – w kontekście sformułowanych przez nią zarzutów skargi konstytucyjnej – nie dysponując orzeczeniem wydanym na podstawie zaskarżonych przepisów, nie może wiązać z nimi naruszenia przysługujących jej praw konstytucyjnych i – tym samym – nie ma legitymacji do żądania kontroli konstytucyjności art. 398²² w związku z art. 48 oraz art. 380 k.p.c.

W tym stanie rzeczy – na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK – należało postanowić jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżące przysługuje prawo do wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.